

Rébay Magdolna

**A FIÚK NEVELÉSE ÉS OKTATÁSA NÉGY ARISZTOKRATA CSALÁDBAN
(GR./HG. LÓNYAY, BR. MEDNYÁNSZKY, BR. PODMANICZKY, BR. SPLÉNYI) A
DUALIZMUS KORÁBAN**

***EDUCATION OF BOYS IN FOUR ARISTOCRATIC FAMILIES (COUNT/PRINCE
LÓNYAY, BARON MEDNYÁNSZKY, BARON PODMANICZKY, BARON
SPLÉNYI) IN THE AGE OF DUALISM***

Absztrakt

Virág Irén *A magyar arisztokrácia neveltetése (1790–1848) c.* kutatásának (2013) folytatására vállalkoztunk. Arra a kérdésre keressük a választ, hogy hogyan hatott a polgárosodás a magyarországi arisztokrácia nevelési-oktatási szokásaira a dualizmus korában. Ezért család- és iskolatörténeti kutatásokat végzünk. Jelen írásunkban a Lónyay, a Mednyánszky, a Podmaniczky és a Splényi család arisztokrata ágaira fókuszálunk. A négy család közül a Lónyay és a Mednyánszky először a XVII., a másik kettő XVIII. században kapta a főnemesi címet. A Lónyayak bárói ága azonban kihalt, s a nemesi ágakhoz tartozók csak a dualizmus korában nyerték el a grófi/hercegi rangot. Együttes bemutatásuknak praktikus okai vannak, a minta alacsony száma és a forrásbázis szűk volta. Utóbbi országgyűlési almanachokból, életrajzi és általános lexikonokból, valamint a Lónyay család tagjainak levelezéséből áll¹. Módszerűl a prozopográfiát és a történeti dokumentumelemzést választottuk.

Megállapítottuk, hogy gyakori volt, hogy egy fiú több helyen „végezte” középiskolai tanulmányait. Ennek az volt az oka, hogy magántanulóként kevésbé kötődtek egy iskolához. A hazai felsőoktatási tanulmányokat – ha teheték – külföldiekkel egészítették ki. Erre – ahogy Lónyay Béla esete mutatja – a szülők befektetésként tekintettek. Míg a vizsgált Lónyayak politikusi, katonai, diplomata, gazdálkodói pályát választottak, addig a másik három családnál már kevésbé szokványosakat (tisztviselő, orvos, művész) is találunk.

A Podmaniczky család

Kutatásunkban – amelyet az MTA Bolyai János Ösztöndíjjal támogat – a magyarországi főúri fiúgyermekek iskoláztatásával foglalkozunk. Részint az általuk preferált iskolák történetét tárjuk fel, részint az egyes családok körében zajló nevelést és oktatást vizsgáljuk. Tanulmányunkban négy családot emeltünk ki (gróf/herceg Lónyay, báró Mednyánszky, báró Podmaniczky, báró Splényi). Ennek gyakorlati okai vannak: a rendelkezésre álló források csekély volta.² A Podmaniczkyak esetében például a máskor segítségünkre lévő országgyűlési almanachok, valamint az életrajzi és általános lexikonok nem sok támpontot adtak a családtagok közéleti inaktivitása miatt. S a korábban kutatott iskolák tanulói közt sem tűntek fel. Kivételt képez br. Podmaniczky Attila (1897–1965), aki 1907/08. és 1914/15. között a kalocsai jezsuita főgimnázium nyilvános tanulója volt. A konviktus (Stephaneum)

¹ Megtalálható a MNL OL-ban. A BFL-ban őrzött Lónyay-iratokat nem tekintettük át.

² A kiválasztást indokolta továbbá, hogy a Virág Irén által kutatott családok közül (2010) az összes többivel már foglalkoztunk. Az összehasonlítást azonban esetükben módszertani okokból (a forrásbázisok eltérő adottságai miatt) nem tartottuk megvalósíthatónak. A négy család közül kettő (Lónyay és Mednyánszky) a XVII. században kapott báróságot. Ezek az ágak azonban kihaltak. A főnemesi címet a Mednyánszkyak újra (Antal) a XVIII. században nyerték el, ahogy a Splényi és a Podmaniczky család tagjai is, a Lónyayak pedig a XIX. század második felében. (Lásd Gudenus 1993: 203., 293; Gudenus 1999: 93., 344.)

növendékeként az I–VIII. osztályt végezte itt.³ Majd hadba vonult, a főhadnagyi rangig jutott. A leszerelését követően birtokán gazdálkodott. (A magyar társadalom..., 1930: 448.)

A budapesti főgimnáziumba 1879/80. és 1896/97. között két Podmaniczky báró járt (Bertényi 2010: 334.) Egyikük, báró Podmaniczky Horác (1866–1938) volt, aki 1884-ben itt szerzett érettségi bizonyítványt. Horác magánúton kezdte el tanulmányait hat évesen. 9 éves korától egy évig (1875/76.) a fővárosi evangélikus elemi iskola diákja lett. Miután a család Pozsonyba költözött, az itteni evangélikus líceumba járt (1876–1880). Innen iratkozott át a pesti piaristákhoz. Később a budapesti tudományegyetem joghallgatója lett. 1887-ben néhány hónapon keresztül a Sorbonne rendkívüli hallgatója volt. Később Németországban két hónapos mezőgazdasági tanulmányúton vett részt. 1889-től birtokán gazdálkodott, később azonban anyagi okokból kénytelen volt polgári foglalkozást választani. (Rózsa 2014: 585.)

Br. Podmaniczky Pál (1885–1949, lásd 1. kép) rokonaival szemben csak a középiskola első két osztályát végezhetette el, a harmadikból anyagi okok miatt kimaradt. Erre az időszakra így emlékezett vissza: *„Édesapám akkor már teljesen vagyontalan állami tisztviselő (koronauradalmi igazgató) volt. A család vagyona már a 60-as és 70-es években teljesen megsemmisült, éspedig jórészt annak a következményeképpen⁴, hogy nagyapám mindkét fia, édesapám és Frigyes nagybátyám semmi kockázattól sem riadva vissza, részt vettek a szabadságharcban. Egyéves voltam, amikor édesapám meghalt egy önként vállalt közjótékonysági akció során szerzett betegségben. Gyermekek és ifjúkorom hovatovább mind mélyebbre sodródó nyomorúságban telt el.”⁵ Az özvegyet⁶ kihasználták, a maradék vagyon semmivé foszlott. Pál autodidakta módon próbálta tudását bővíteni, sokat olvasott, s megtanult németül és hollandul.⁷ Majd a lelkipásztori szolgálat iránt hivatást érezve folytatta formális tanulmányait: „1903 augusztusában (18 éves volt ekkor) Pozsonyba mentem, s az egyetemes egyház ottani theol. Akadémiáján rendkívüli hallgatóként való felvételemet kértem. Mélységes hálával kell megemlékezni néhai D. Baltik Frigyesről, a Dunáninneni Egyházkerület püspökéről és a pozsonyi theol. Akadémia akkori tanári karáról. Noha csak a gimnázium két első osztályáról mutathattam be bizonyítványt, mégsem utasítottak el, teljesítették kérésemet, s mint rendkívüli hallgató megkezdhettem theol. tanulmányaimat. Vállalnom kellett természetesen azt a kötelezettséget, hogy az előadások hallgatása mellett megszerzem hiányzó középiskolai kvalifikációm. Ez három évet vett igénybe. 1906 júniusában tettem le a pozsonyi ev. liceumban az érettségi vizsgálatot.”⁸ A középiskolai és a felsőfokú tanulmányok párhuzamos végzésének tulajdonította, hogy a teológiát csak közepes eredménnyel végezte el. 1907 őszén beiratkozott a rostocki egyetem teológiai fakultására, ahol egy tanévet töltött. Egy évre rá lelkészé avatták.⁹*

³ Értesítő Kalocsa 1907/08. 130., 1908/09. 120., 1909/10. 117., 1910/11. 157., 1911/12. 115., 1912/13. 166., 1913/14. 128., 1914/15. 101., 103. (1914/15-ben nem érettségizett Kalocsán.)

⁴ Másrészt csödbe ment a Magyar Északi Vasúti Társaság, amelyben apjának is volt részesedése. (Keveházi 2006, <http://mek.oszk.hu/05600/05670/html/#5>. [2016.09.18.]

⁵ Az önéletrajzot közlő Hulejt idézi Keveházi 2006, <http://mek.oszk.hu/05600/05670/html/#7>. (2016.09.18.)

⁶ Podmaniczky Árminnak második feleségétől, a színésznő Egyessy Etelkától született Pál fia. Első feleségétől négy, halálakor már felnőtt fia volt. (Keveházi 2006, <http://mek.oszk.hu/05600/05670/html/#5>. [2016.09.18.]

⁷ A nyelvek iránti vonzalma később is megmaradt, összesen 17 vagy 18 nyelven beszélt. (Kovács 2005: 7.; Keveházi 2006, <http://mek.oszk.hu/05600/05670/html/#12>. [2016.09.18.]

⁸ Az önéletrajzot közlő Hulejt idézi Keveházi 2006, <http://mek.oszk.hu/05600/05670/html/#8>. (2016.09.18.)

⁹ Keveházi 2006, <http://mek.oszk.hu/05600/05670/html/#8>. (2016.09.18.)

1. kép: A huszonéves br. Podmaniczky Pál

Forrás: Keveházi 2006, <http://mek.oszk.hu/05600/05670/html/#49>.

Gudenus József János genealógiája és egyéb források alapján ismert a család tagjainak a foglalkozása.¹⁰ Ebből is világosan kitűnik, hogy a családi vagyon nem vagy csak részint biztosított megélhetést a számukra, ezért többségüknek polgári foglalkozást kellett választaniuk. Egyedül Endre és a fia, Attila élt a gazdálkodásból. (Előbbi kétszer képviselőséget is vállalt.) Tibor orvos lett, a többségük azonban a katonai pálya mellett döntött vagy tisztviselőként dolgozott. (lásd 1. táblázat).

1. táblázat: A br. Podmaniczky család férfi tagjainak foglalkozása

Név	Születési és halálozási év	Foglalkozás
Elemér	1852–1909.	kárbecslő ¹¹
Béla	1853–1912.	cs. és kir. kamarás, alezredes, mezőhegyesi kir. ménes parancsnoka
Gyula	1855–1920.	cs. és kir. kamarás, m. kir. huszárőrnagy, h. államtitkár
Endre	1858–1932.	cs. és kir. kamarás, huszárőrnagy, földbirtokos, nemzetgyűlési képviselő (1910, 1926) ¹²
Horác	1866–1938.	műfordító, statisztikus, könyvtárigazgató (KSH, római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet), miniszteri tanácsos
Béla	1879–1918.	huszárkapitány, hősi halált halt
Károly	1884–1928.	főszolgabíró Bihar vármegyében
Tibor, dr.	1884–1960.	orvos
Pál, dr.	1885–1949.	evangélikus lelkész, pozsonyi, eperjesi, soproni teológiai professzor, író
István	1885–1926.	tisztviselő ¹³

¹⁰ Az 1949 és 1911 között született fiúkat soroltuk fel, összesen 14 főt, br. Podmaniczky Horácot, valamint Ármin 5 fiát (Elemér, Béla, Gyula, Endre és Pál) és azok leszármazottait (lásd Függelék 1. ábra). Az időkeret kiválasztásánál az iskoláztatás volt a fő szempont: hányan kerülhettek be a dualizmus időszakában az alap- és középszintű oktatásba. A csecsemő- vagy kisgyermekkorban elhunytakat nem tüntettük fel.

¹¹ Lásd Podmaniczky Elemér báró... <https://lnyr.eleveltar.hu/bflquery/detail.aspx?ID=2703102>. (2016.09.18.) és Podmaniczky (é. n.): Nagypám Podmaniczky Elemér (1852-1909). <https://www.geni.com/people/Elem%C3%A9r-Podmaniczky/344407681120002499>. (2016.09.18.)

¹² Vö. Miskolczi 2006, http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Tompa/pages/004_redl_podmanicky_baro.htm. (2016.09.18.)

Péter	1887–1941.	cs. és kir. huszáralezredes ¹⁴
György	1891–1939	OTI (Országos Társadalombiztosító Intézet) aligazgatója, tb. főszolgabíró, honvéd huszárszázados, a T. E. Sz. (?) alelnöke ¹⁵
Ernő	1894–1918.	hősi halált halt
Attila	1897–1965.	földbirtokos

Forrás: Gudenus 1999: 93–105.

Néhány szó a Splényi család tagjairól

A Splényi családnak szintén Gudenus genealógiája alapján a vizsgált időszakban kilenc tagja született (lásd 2. táblázat), hét fő foglalkozása ismert. Láthatjuk, hogy valamennyien polgári pályán helyezkedtek el. Mind a Podmaniczky, mind a Splényi család tagjairól is elmondhatjuk tehát, hogy főnemesből polgárrá váltak (vö. Kaba 2008.) A családi hagyományokat folytatva ketten hivatásos katonák lettek.

2. táblázat. A br. Splényi család férfi tagjainak foglalkozása

Név	Születési és halálozási év	Foglalkozás
Géza	1852–1877.	n. a.
Pál	1858–1918.	a Kereskedelemügyi Minisztérium tisztviselője, állami gazdasági intéző ¹⁶
Ernő	1861–1921.	miniszteri osztálytanácsos, a Budapesti M. Kir. Államhidak igazgatója ¹⁷
Sándor	1863–1892.	királyi törvényszéki aljegyző
Árpád	1864–1919.	magánhivatalnok ¹⁸
Viktor	1877–1935.	m. kir. huszárezredes
László	1890–n.a.	n.a.
István	1891–n.a.	honvéd zászlós, a Külkereskedelmi Hivatal igazgatója, a Kereskedelmi Hivatal elnöke ¹⁹

¹³ István Podmaniczky (é. n.): <https://www.geni.com/people/Istv%C3%A1n-Podmaniczky/353587901060013079>. (2016.09.18.)

¹⁴ Lásd Péter Podmaniczky (é. n.) <https://www.geni.com/people/P%C3%A9ter-Podmaniczky/353593544170006430>. (2016.09.18.)

¹⁵ Podmaniczky Zsuzsi (é. n.): Podmaniczky György, az édesapám (1891-1939): <https://www.geni.com/people/Gy%C3%B6rgy-Podmaniczky/353595832790002625>. (2016.09.18.)

¹⁶ Budapesti Czim- és Lakásjegyzék, 1916. 9. rész. 2319. oldal. [https://library.hungaricana.hu/hu/view/BPLAKCIMJEGYZEK_27_1916/?query=SZO%3D\(sprang\)&pg=2400&layout=s](https://library.hungaricana.hu/hu/view/BPLAKCIMJEGYZEK_27_1916/?query=SZO%3D(sprang)&pg=2400&layout=s). (2016.09.19.)

¹⁷ Minisztertanácsi jegyzőkönyv 1918.11.29. <http://adatbazisokonline.hu/adatbazis/minisztertanacsi-jegyzokonyvek-1867-1944/adatlap/59314>. (2016.09.19.)

¹⁸ Budapesti Czim- és Lakásjegyzék, 1916. 9. rész. 2319. oldal. [https://library.hungaricana.hu/hu/view/BPLAKCIMJEGYZEK_27_1916/?query=SZO%3D\(sprang\)&pg=2400&layout=s](https://library.hungaricana.hu/hu/view/BPLAKCIMJEGYZEK_27_1916/?query=SZO%3D(sprang)&pg=2400&layout=s). (2016.09.19.)

¹⁹ Budapesti Czim- és Lakásjegyzék, 1916. 9. rész. 2319. oldal. [https://library.hungaricana.hu/hu/view/BPLAKCIMJEGYZEK_27_1916/?query=SZO%3D\(sprang\)&pg=2400&layout=s](https://library.hungaricana.hu/hu/view/BPLAKCIMJEGYZEK_27_1916/?query=SZO%3D(sprang)&pg=2400&layout=s). (2016.09.19.); Darányi (1936): Hivatalos közlemények. Erdészeti Lapok 1936/2. 148–149. http://erdeszetilapok.oszk.hu/00409/pdf/EL_1936_02_148-149.pdf. (2016.09.19.); Minisztertanácsi jegyzőkönyv 1941.02.14. <http://adatbazisokonline.hu/adatbazis/minisztertanacsi-jegyzokonyvek-1867-1944/adatlap/58293>. (2016.09.19.)

György	1897–1944.	állampénztári tisztviselő, kereskedelmi tanácsos ²⁰
Géza	1907–1997.	huszárőrnagy ²¹

Forrás: Gudenus 1999: 344–350.

A tanulmányi útról mindössze két fő esetében rendelkezünk információkkal. György a budapesti II. kerületi királyi katolikus főgimnázium diákja, majd budapesti tudományegyetem joghallgatója volt. Több szakmai külföldi tanulmányúton részt vett. (Keresztény magyar... 1940: 948.) A család másik ágának tagja, Géza három gimnáziumba is beiratkozott: 1916/17-ben a nagykárolyi piarista főgimnázium I. osztályának tanulója, ahonnan azonban még az ősszel kimaradt. A III. osztályt (1920/21.) magántanulóként a nyíregyházi evangélikus gimnáziumban végezte el, a IV. osztályt azonban már Debrecenben a református kollégiumban szintén magántanulóként.²²

A Br. Mednyánszky család tagjai

A báró Mednyánszky családnak mindössze két tagja volt iskolás korú a dualizmus korában: Imre Pál (1861–1923) és a neves festő, László (1852–1919). Előbbi a 1877 és 1881 között a bécsi Theresianumban tanult.²³ Felsőoktatási tanulmányairól nincs adatunk. A katonaságban (6. sz. cs. és kir. huszárezred) a századosi rangig jutott. (Gudenus 1993: 293–296.²⁴) Nyitra megyében gazdálkodott. Kedvelhette a sportot, hiszen indult evezős versenyen (1884), illetve nézőként édesanyjával megtekintette a pólai jachtversenyt (1892).²⁵

Imre másodunokatestvérének, Lászlónak az élete jól feldolgozott, így tanulmányai is ismertek. László művészetek iránti tehetségét édesanyjától örökölte. Nagy hatással volt rá anyai nagyapja is, aki szintén kedvelte a művészeteket, s hozzá hasonlóan szeretett utazni, számos nyelven beszélt, köztük görögül, amelynek betűiből László „titkos” írást alakított ki magának. Anyai nagyanyja francia volt, ezért családi körben franciául is beszéltek. László koraszülött volt, vízfejű, agyhártyagyulladásal küzdött. (Beňová 2003: 136., 138., Ondrejčekova 2003: 213., Markója 2008: 94–95.) Később is sokat betegeskedett, azért az orvos túl fárasztó tevékenységet nem engedett neki. Mivel iskolába nem járhatott, a szülei foglalkoztak vele, 11–12 éves korában pedig nevelőt kapott. 6 évvel fiatalabb húga (lásd 2. kép) így emlékezett vissza erre az időszakra: „miután tanulnia tilos volt, dolgozatokat nem kapott. A lecke alatt, míg a nevelő magyarázott, László festett vagy rajzolt. [...] Dacára, hogy alig tanult, szüleink mesélése, beszélgetése folytán általános műveltsége igen nagy lett. Papa minden este történelmet beszélt mese keretében vagy mama elmondta természettudományos olvasmányait. A társalgás majdnem mindig efféle témák körül forgott.” (Idézi Ondrejčekova

²⁰ Splényi György báró. Hagyatéki ügy, 1944. <https://lnyr.eleveltar.hu/bflquery/detail.aspx?ID=1697834>. (2016.09.19.). Keresztény Magyar... 1940: 948.

²¹ Bene 1991: 6.

²² Értesítő Nagykaroly 1916/17. 24., Értesítő Nyíregyháza 1920/21. 14., Értesítő Debrecen 1921/22. 27.

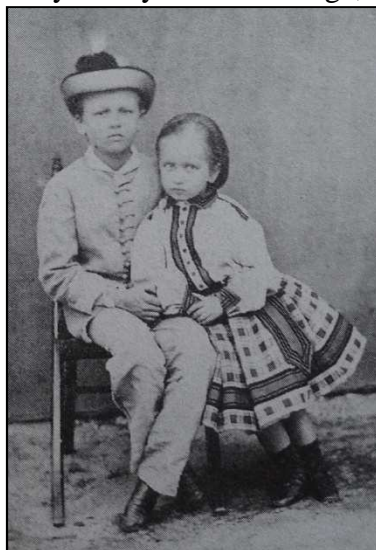
²³ Pál néven szerepel, s a születési éve 1862., de feltehetőleg ugyanazon személyről van szó. A foglalkozásként ugyanis főhadnagy szerepel. (Album... 1913: 241.)

²⁴ Budapesti Czim- és Lakásjegyzék, 1916: 1989. (https://library.hungaricana.hu/hu/view/BPLAKCIMJEGYZEK_27_1916/?query=%22medny%C3%A1nszky%20imre%22&pg=2070&layout=s) (2019.09.23.)

²⁵ Bértmálás... 1910: 6. https://library.hungaricana.hu/hu/view/Esztergom_1910/?query=%22medny%C3%A1nszky%20imre%22&pg=201&layout=s; Vízisport 1884: 256. https://library.hungaricana.hu/hu/view/VadaszEsVersenylap_1884/?query=%22medny%C3%A1nszky%20imre%22&pg=261&layout=s; A cs. és kir. yacht-raj... 1892: 151. https://library.hungaricana.hu/hu/view/VadaszEsVersenylap_1892/?query=%22medny%C3%A1nszky%20imre%22&pg=156&layout=s. (2019.09.23.)

2003: 215.) Műveltségét olvasás révén is gyarapította. A testvérek sok időt töltöttek a szabadban: pónin lovagoltak, sétáltak, kirándultak, csónakáztak a Poprádon. (Markója 2008: 108–109.)

2. kép. Br. Mednyánszky László és húga, Margit (1861)

Forrás: Ondrejčekova 2003: 212.

László körülbelül 12 éves korában találkozott Thomas Ender osztrák akvarellistával, aki ekkor Észak-Magyarországon alkotott. A festő a későbbiekben a család kérésére foglalkozott vele: gipszmásolatokat küldött neki másolásra, kijavította rajzait. 1866/67-ben a szomszédos késmárki evangélikus gimnázium magántanulója lett. (Az iskola tanárai otthon foglalkoztak vele.) (A 3. képen diákként ábrázolták.) 1868/69-ben tette le a vizsgákat. 1870-ben a korábbi tervekkel ellentétben az érettségítől visszalépett, s csak évekkel később – kényszerítő körülmények hatására – vállalkozott rá. Anyja rossz egészsége miatt a család hamarosan Svájcba utazott, ahol ősszel László a zürichi politechnikumba jelentkezett, szülei ugyanis mérnöknek szánták, de nem vették fel. Ezért Solothurnba költözött, ahol Dölinger felkészítő tanfolyamát látogatta (1870–71. tele). 1871 őszén megkezdte a politechnikum előkészítő osztályát. A katonai behívólevél hatására 1872 nyara az érettségire való felkészüléssel telt, szeptemberben Miskolcon²⁶ sikeresen kiállta a vizsgát. Mivel nyáron végre elnyerte apja beleegyezését, 1872 novemberében beiratkozott a müncheni képzőművészeti akadémiára, majd a következő tanévre is. 1874 májusában a párizsi École Nationale Supérieure des Beaux Arts hallgatója lett, ahonnan mesterének halála után, 1875 októberében kimarad. Formális tanulmányait ezzel befejezte. (A párizsi akadémia sem nyerte el egyébként tetszését, az órák helyett inkább kiállításokra járt.) A 1875 őszén családja utána jött, s egy ideig vele maradt, ami a kapcsolat erősségét mutatja. (Beňová 2003: 139., Markója – Hessky 2008: 328–329.)

²⁶ Feltehetőleg az evangélikus líceumban. (Az iskola értesítője az érettségizettek névsorát nem tartalmazza.)

3. kép. Br. Mednyánszky László családjával (1869)

Forrás: Ondrejčekova 2003: 214.

A Lónyayak neveltetése-oktatása

Az alábbiakban a Lónyay család két ágával foglalkozunk (lásd Függelék 2. ábra), mindkettőnek tagjai a dualizmus korában kaptak főnemesi – grófi vagy hercegi – címet. Mivel forrásokkal pont a rangadományozást követő időszakról alig rendelkezünk, hangsúlyoznunk kell, hogy példájuk nem az arisztokrata nevelés egyik esete. (A kérdés azért nem teljesen egyértelmű, mert a családnak volt már főnemesi ága, az azonban kihalt.)

A Lónyay igen összetartó család volt, amelyen belül bensőséges, szeretetteljes légkör uralkodott. A család fontosságára utal Lónyay Florentina (1802–1885) testvérenek, Gábornak (1805–1885) írt levele, mely szerint a családi boldogság a földön a legtisztább öröm.²⁷ Id. Lónyay Menyhért (1822–1884) életrajzírója, Cieger András egyenesen patriarchális viszonyokról beszél, hiszen Menyhért családfőként az egész család boldogulásáért felelősnek érezte magát. Igyekezett családtagjait előnyös pozíciókba juttatni, illetve kisegíteni őket a bajból. (Cieger 2008: 487., 508–509.) A családban sok gyermek született. A kiskorúakat féltő aggodalommal övezték, betegségük esetén mindent megtettek gyógyulásuk érdekében.²⁸ A halálesetek pedig igen megviselték a szülőket.²⁹ A nevelési értékeket a reformkorban Lónyay János, Florentina férje (1896–1859) a már említett Gábornak írt levelében így fogalmazta meg: „*váljon belőle egy jó, engedelmes fiú, nyílt fejű és bátor keblű férfiú, egyenes lelkű hazafi, hasznos polgár, embertársait becsülő felebarát, és véreit szerető Atyafi...*”³⁰ Miközben nővére a „szorgalmas”, „jó”, „kedves” tulajdonságokat emelte ki követendőként.³¹ Jancsit apja azért dicsérte, mert „*víg, engedelmes és igyekvő.*”³² A gyermekek „*hatalmas új érdeket ébresztettek és célt tűztek életünknek*” – írja ugyanő, nélkülük minden már csak „*fél élvezet*”.³³

²⁷ Lónyay Florentina Gábornak, 1856.02.24. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 601.

²⁸ Vö. Lónyay Menyhért Gábornak, 1863.08.16. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 643.; 1856.07.10. uo. No. 639.; 1866.01.25?. uo. 646.; Lónyay Menyhért Albertnek, 1855.09.10. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt., 1856.02.08. uo., 1856.02.28. uo., 1858.06.15. uo.

²⁹ „*Alig vagyok képes Neked megírni. Ma hajnalba vissza jövőn hová Gábort vittem Mukival [nevelő] – kedves kis Lorándom halva találtam, ma este temetjük. Borzasztó dolog 6 hónap alatt három gyermeket veszíteni és nyolczból ötöt. Mindnyája közt ezen csüggött legjobban anyl[j]a. Nekem is felettébb kedves, sokat ígérő gyermekem volt. Ti mindnyájan igen szerettétek. S még azt sem engedé az Isten, hogy felnevelhessük. Mikor elmentem, múlt szerdán este betegedt meg szegény, de baja nem látszott veszélyesnek.*” (Lónyay Menyhért Albertnek, 1858.06.20. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt.) Margit lánya elvesztéséről lásd: 1875.12.10. uo.

³⁰ Lónyay János Gábornak, 1834.05.24. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 616.

³¹ Lónyay Florentina Gábornak, 1854.08.31, MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 600.

³² Lónyay Menyhért Albertnek, 1873.12.27. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt.

³³ Lónyay Menyhért Albertnek, [1858. május vége?] MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt.

A meleg családi klíma, az elfogadó, sőt megengedő attitűd viszont több utód esetében, az egyes generációkban vissza-visszatérően, visszaélésekhez vezetett. Id. Menyhért legfiatalabb testvére, József (1836–1880) teljesen elszegényedett.³⁴ Másik öccse, János (1829–1897)³⁵ újra és újra adósságokba verte magát. Fia, Béla (1846–1890) könnyelműsködése, megbízhatatlansága miatt állandó anyagi támogatásra szorult rendkívül sok keserűséget okozva apjának.³⁶ Ő azonban soha nem hagyta magára, mert „*igaz, hogy ő rossz fiú, haszontalan ember, rossz férj, de mégis az én fiam*”.³⁷ A másik ágon pedig Gábor (1888–1954) folytatott pazarló és tékozló életmódot következmények nélkül. Hiába fogadkozott: „*Meg fogom mutatni tettekkel, ezentúl más ember lesz belőlem*.”³⁸ Ez nem történt meg, apja ugyanis – noha magának is tetemes adósságai voltak – mindig segítségére sietett, hogy a család becsületét mentse. Gábornak biztosította a rangjához illő életkörülményeket,³⁹ nem szorította őt spórolásra, támogatta utazásait. Hogy az újabb adósságokat elkerüljék, gondnokság alá helyeztette.⁴⁰

A Lónyay családban a korban bevett szokás szerint az idegen nyelvek elsajátítására nagy súlyt fektettek. Francia kisasszony szolgált nevelőnőként a családoknál.⁴¹ Id. Menyhért a nevelő távozásakor (1859) „franciául jól értő egyént” keresett a helyére. Nem sokkal később angol inast fogadott fel, hogy a fiúk ezt a nyelvet is gyakorolhassák. 1864-ben pedig német kisasszonyt kerestek, ha nincs, franciát. (Albert testvérénél viszont angol Miss lakott.)⁴² Később (1878) Menyhért már más véleményen volt: a nyelvtan tanulása miatt külön nyelvtanárok alkalmazását is szükségesnek tartotta.⁴³ Etelka (id. Albert húga) talán 1873-ban Géza unokaöccse számára angol nevelő alkalmazását javasolta, azzal az indoklással, hogy „*ne sajnáld ezen költséget, a nyelvismeret a mai világban [a] legjobb ajánlat, erre többet tartanak mint a nagy tudományra*.”⁴⁴ Őt végül alkalmazták is, így két nevelője lett. Eleinte főként franciául beszélt az angol nevelővel is, emellett nagynénje is gyakorolta vele a franciát, sőt még németül is tanult.⁴⁵

³⁴ Lónyay Etelka Albertnek, 1876?.06.23. P 452 22. t.2. alt.

³⁵ A bécsi hadmérnöki akadémián tanult 1841 és 1846 között. A hivatásos katonaként a lovasságban századosi rangig jutott. Leszerelése után gazdálkodott. 1872-ben képviselővé választották. 1878 és 1893 között Máramaros főispánja volt. Fia, Sándor, iskoláit Sopronban végezte. Apja nyomdokaiba lépett: katona volt, képviselő, majd főispán. (Lónyay-család. <http://www.kislexikon.hu/lonyay.html#ixzz49HpHR04V>. [2016.09.24.] Doby 1895: 88–91.)

³⁶ Lónyay Menyhért Albertnek, 1856.01.22. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt., 1856.01.30. uo., 1883.12.23. uo., 1872.11.10. uo., 1876.03.24. uo., 1876.06.30. uo., 1876.11.06. uo., 1878.12.16. uo., 1878.07.16. uo., 1882.11.13. uo., 1884.07.25. uo. (Vö. Cieger 2008: 494–496., 502–506.)

³⁷ Béla ráadásul elsőfokú unokatestvérét, Albert lányát vette feleségül, ami utóbb a családon belül némi feszültséget szült, kiváltképp mert házasságuk hamar megromlott, sőt válással végződött. (Lónyay Menyhért Albertnek, 1884.08.21. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt.)

³⁸ Lónyay Gábor apjának, 1913.03.20. MNL OL P 452 11. t.

³⁹ 1000 K havi apanázst kapott plusz 250 K vacsorapénzt. Szállodában lakott, inasa volt. A kiadásai jóval meghaladták saját hivatalnoki bevételeit. (Lónyay Gábor apjának, 1913.05.19. MNL OL P 452 11. t.)

⁴⁰ Lónyay Gábor apjának, 1913.03.04. MNL OL P 452 11. t., 1914.03.19. uo., 1913.03. uo., 1913.11.19. uo., 1914.03.16. uo.; Id. Lónyay Gábor [dr. Kállai József ügyvédnek] 1914.02.15. uo., 1914.02.19. uo., 1914.03.24. uo.; Id. Lónyay Gábor a sátoraljaújhelyi királyi törvényszéknek uo.

⁴¹ Lónyay Menyhért Gábornak, 1865.01.27. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 645.; vö. Lónyay Piroska Gábornak, 1843.01?.29. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 675.

⁴² Lónyay Menyhért Albertnek, 1859.06.05. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt., 1859.08.23. uo., 1859.08.17. uo., 1864.12.27. uo.

⁴³ Lónyay Menyhért Albertnek, 1878.12.11. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt.

⁴⁴ Lónyay Etelka Albertnek, n.a. MNL OL P 452 22. t. 2. alt.. Korábban (?) francia nevelő alkalmazását is javasolta. (n.a. uo.)

⁴⁵ Lónyay Etelka Albertnek, 1873?.05.11. MNL OL P 452 22. t. 2. alt., n.a. [1873.08.10.?] uo., [1873.08.06.?] uo.

Látunk példát a felnőttkori nyelvtanulásra is. Ödön számára 20 éves korában a nyári hónapokra angol társalkodót kerestek.⁴⁶ Id. Menyhért 21 évesen angol, az emigrációban francia órákat vett, később – már itthon – munkája miatt ismét angol órákra járt. Ugyanezért Gábor (1888–1954) olaszul tanult. A diplomáciai pályára készülők pedig francia mestert fizettek.⁴⁷

A gyermekek tanulmányaikat egy ideig otthon folytatták, szüleik nevelőt, ha nem találtak, tanítót fogadtak melléjük.⁴⁸ Az általánosan magasra értékelt nyelvoktatás mellett a sport és a művészetek is a nevelés részét képezték (vagy képezhették). Id. Menyhért legidősebb fia, Béla 6 évesen gimnasztikára és úszásoktatásra járt (1852), később vívni tanult, míg Jancsi (1860–1937) öccse 13 évesen rajzolt és zongorázott (1873).⁴⁹

A család többféle középiskolát is előnyben részesített, a korban közel álló testvéreket jellemzően egy iskolába írátták be. A sárospataki vagy a debreceni kollégium helyett⁵⁰ id. Lónyay Menyhértet⁵¹ és testvérét apjuk a budai piaristákhoz adta be: „*Menyus igen jól tanul, Bertzi is igen halad előre és napról napra könnyebben*” tanul, „*nem a tehetség fogyatkozása, hanem a tanítás rossz módja okozta eddigi egyhelybeni veszteglését*” – írta apjuk rokonának, Gábornak. A piaristákhoz fogható tanítókat nem ismer – folytatta: „*Szelíd és nyájas bánásmóddal tudják ők egyeztetni a tanítói tekintetet, leereszkednek a gyermekhez, ezer módokat találnak az igyekezet élesztésére, bizodalmat és szeretetet gerjesztenek maguk eránt a gyenge szívekben, s ami a tanításban a legfőbb dolog, mindennek előtte arra tanítják a gyermekeket, hogy miképpen kellene tanulni. Igaz, hogy ez nem illik mindnyájokra, tudni illik az egész Rend minden tagjaira, de valóban reá illik az itteni Intézet minden tagjaira, akik az egész Provinciából össze vagynak válogatva.*”⁵² Menyhért később Pesten filozófiát, majd jogot hallgatott. (Virág 2013: 280.) Több hazai tanulmányi utat is tett: először 14 évesen Békásy Sándor későbbi lónyai pappal, aki 6 évig a nevelője volt, bejárta Észak-Erdélyt. 4 évvel később Tanárky Gedeonnal, apja titkárával, és Albert öccsével szintén Erdélybe utazott vakációra. 1843-ban egy társasággal, 1845-ben pedig feleségével tett európai körutat.⁵³ A szabadságharcot követő emigrációban kiemelten fontosnak tartotta tudása bővítését: Párizsban a Sorbonne-ra és a College de France-ra járt, így kiegészítette természettudományos (kémia, fizika) ismereteit, valamint rendszeresen megfordult könyvtárban, s francia nyelvórákat is vett (1849–1850).⁵⁴

Két idősebb fia (Béla, ifj. Menyhért) Gönczy Pál pesti magániskoláját látogatta⁵⁵, majd az ebből létrejövő református gimnázium tanulója lett.⁵⁶ A család befolyását mutatja, hogy a

⁴⁶ Lónyay Emma Gábornak, 1854.01.26. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 591.

⁴⁷ Lónyay Menyhért Albertnek, 1843.11.16. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt., 1850.05.18. uo., 1862.01.10. uo.; Lónyay Gábor apjának, 1913.03.20. MNL OL P 452 11. t.; Lónyay Elemér Gábornak, 1884.[?] 05.16. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 582.

⁴⁸ Lónyay Menyhért Albertnek, 1844.06.26. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt., 1862.02.07. uo., 1877.04.21. uo., 1877.11.19. uo.; Lónyay Ödön Gábornak, 1868.03.06. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 664.

⁴⁹ Lónyay Menyhért Gábornak, 1852.07.06. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 628.; Lónyay Menyhért Albertnek, 1873.12.27. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt., 1877.02.04. uo.

⁵⁰ Levelében ezt külön kiemeli, aminek az oka a választás szokatlan volta lehetett.

⁵¹ Nevelésével-oktatásával részletesen foglalkozik Cieger (2008: 27–37.)

⁵² Lónyay János Gábornak, 1834.05.24. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 616.

⁵³ Lónyay-család. <http://www.kislexikon.hu/lonyay.html#ixzz49HpHR04V>. (2016.09.24.); Lónyay Menyhért naplója... 2004, 6–7.; Lónyay Menyhért Albertnek, 1843.06?.13. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt.; Lónyay Menyhért Gábornak, 1845.10.02. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 626.

⁵⁴ Lónyay Menyhért Albertnek, 1849.12.09. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt.

⁵⁵ Apjuk így értékelte őket: „*A gyermekek, hála Istennek, egészségesek. Menyus első tanuló, oly szorgalmas mint csak gyermek lehet, és felettebb jó kedvű, mert megvan magával elégedve, tanítói nem győzik eléggé dicsérni. Béláról az ellenkezőt lehetne mondani, – ha más viszonyok lennének, mindjárt katonai intézetbe adnám. Gábornak jó kedve van, ő is tanulni kezd.*” (Lónyay Menyhért Albertnek, 1858.12.17. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt.) Egy évvel korábban még Béla „*nagy tűzzel*” tanult. (1857.12.04. uo.)

⁵⁶ Lónyay Menyhért Albertnek, 1859.06.05. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt.

legkisebb fiú vizsgáját erdélyi nyaralásuk során tehetette le: a szintén ott vakációzó tanárok jöttek el hozzá.⁵⁷ A már többször említett legifjabb Gábor a sárospataki gimnázium magántanulója volt, 1899-től kezdve az első három osztályt végezte el itt.⁵⁸ Érettségét viszont a II. kerületi egyetemi gimnáziumban tett.⁵⁹ Sárospatakon volt diák nagybátyja, Elemér is, míg apja (szintén Gábor) a pesti mintagimnáziumban. Elemér Budapesten is végzett középiskolai tanulmányokat. (A magyar társadalom... 1930: 350.) Valószínűleg szintén a fővárosban tanult Béla fia, Menyhért. Egyik vizsgáján nagyapja is részt vett, aki elégedett volt teljesítményével az előadás módját leszámítva. Éppen ezért azt javasolta, hogy váltson nyilvános státuszra.⁶⁰ A bécsi Theresianum tanulója volt – mégpedig 1897-től 1909-ig – id. Albert unokája, Károly három, nemesi ághoz tartozó Lónyay ifjúhoz (Zsigmond, László, István) hasonlóan. (Album... 1913: 277., 316.)

A látogatott felsőfokú oktatási intézmények közt hazaiakat és külföldieket egyaránt találunk. Ödön (1834–1885) és ifj. Menyhért a magyaróvári gazdasági akadémiára járt. Elemér és testvére, Gábor Budapesten (is) tanult állam- és jogtudományt. Előbbi a pataki akadémiára is járt. A vizsgákra Antalfy Sándor készítette fel.⁶¹ Népszerűek voltak a családban a neves német egyetemek. Id. Menyhért annyi alkalmat akart adni Béla fiának a tanulásra, amennyit csak lehet.⁶² Kikérte az ismerősök véleményét: hol érdemes neki leginkább tanulnia⁶³, majd a költségeket nem kímélve beíratta a berlini, a müncheni, a jenai, a weimari és a heidelbergi egyetemre. Olykor maga és/vagy neje személyesen kísért el a beiratkozásra.⁶⁴ Az eredménnyel azonban nem volt elégedett: „*képessége s tudománya vajmi kevés*”.⁶⁵ Legkisebb fia, Jancsi először Genfben tanult, az egyetem jó híre miatt, pedig ez ekkor már apja számára, aki Béla adósságait alig győzte kifizetni, nagy áldozatot jelentett.⁶⁶ Később Lipcsében hallgatott jogot, hogy a német nyelvet is gyakorolja. Apja maga kísért el, s egy híres professzornál helyezte el.⁶⁷ (Gábor és Elemér pedig Lipcse mellett több német várost érintő tanulmányúton vett részt 1884-ben.⁶⁸)

A külföldi felsőfokú tanulmányok másik színhelye Ausztria volt: Elemér Grácban tanult jogot. (A magyar társadalom..., 1930: 350.) Vonzó volt a császárváros is. Hiszen édesapjukat, Ödönt 18 évesen (1852) itt találjuk. Élete tanulásból (angol, fizika, matek, rajz órák), sportból (úszás, vívás, lovaglás, kirándulás) és színházlátogatásból állt.⁶⁹ A Hochschule für Bodenkultur hallgatója volt id. Albert fia Géza (1857–1897), miután Proskauban (Prószkóv, Felső-Szilézia) is folytatott mezőgazdasági tanulmányokat. (Sturm 1897: 290.)⁷⁰ Elemér viszont már állásügyben érkezett Bécsbe. Itt bemutatkozó látogatást tett Jancsi unokatestvére társaságában a Külügyminisztériumban. Jancsi elkísérte Ritter von Plason (?)

⁵⁷ Lónyay Menyhért Albertnek, 1874.08.29. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt. (Később is magántanuló maradt. [1878.01.20. uo., 1878.04.28. uo.])

⁵⁸ Értesítő Sárospatak 1899/1900. 218., 1900/01. 169., 1901/02. 143.

⁵⁹ Lónyay Gábor, gróf, 1907. <https://lnyr.eleveltar.hu/bflquery/detail.aspx?ID=1574556>. (2016.09.26.)

⁶⁰ Lónyay Menyhért Albertnek, 1884.07.10. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt.

⁶¹ Lónyay Elemér Gábornak, 1885.06.09. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 586.

⁶² Saját magának erre ugyanis nem volt módja. (Lónyay Menyhért Albertnek MNL OL P 453 32. 1863.11.05.)

⁶³ Az 1870-es évek elején képviselő volt. (Ld. Lónyay Béla. <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/1/114285.htm>. 2016.09.25.)

⁶⁴ Lónyay Menyhért Albertnek, 1862.06.30. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt., 1862.11.24. uo., 1863.11.05. uo., 1864.04.11. uo., 1865.04.23. uo.; Lónyay Menyhért Gábornak, 1864.10.30. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 644.

⁶⁵ Lónyay Menyhért Albertnek, 1877.01.02. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt., vö. 1877.07.18. uo.

⁶⁶ Lónyay Menyhért Albertnek, 1878.11.03. MNL OL P 452 32. d. 22. t. 1. alt.

⁶⁷ Úgy tervezték, hogy tanulmányait Pesten folytatja (magyar jog). Lónyay Menyhért Gábornak, 1879.10.25. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 648.

⁶⁸ Lónyay Ödön Gábornak, 1884.08.22. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 668.

⁶⁹ Lónyay Ödön Gábornak, 1852.06.19. MNL OL P 452 16. nd. 8. t. No. 649.; 1852.07.15. uo. 650.

⁷⁰ Géza már 1875 őszén Bécsben akart (?) tanulni, egy professzornál szeretnék volna elhelyezni. (Lónyay Menyhért Albertnek, 1875.11.11. MNL OL P 452 32. d. 22. t.1. alt., 1875.09.21. uo., 1875.04.04. uo.)

osztálytanácsoshoz, aki egyben a felvételi és a diplomáciai vizsgabizottság elnöke volt. A vizsga sikere érdekében az általa ajánlott, a követelményeket ismerő francia tanárnál vett órákat és beszerezte a javasolt tankönyveket, noha ezek a kiadások nagyon megterhelőek voltak számára.⁷¹ Mindketten diplomaták lettek. Míg id. Menyhért harmadik fia, a gyermekkorában rendkívül sokat betegeskedő Gábor, birtokán gazdálkodott. (Doby 1895. 84.)⁷²

Záró gondolatok

Igen különböző családokról volt szó a fentiekben – felekezetiük, vagyoni helyzetük, múltjuk, rangjuk tekintetében egyaránt. Láthattuk, hogy a Podmaniczky és a Splényi család polgári vonásokat vett fel, míg egyes Lónyayak a köznemesség köréből emelkedtek ki politikai szerepvállalásaiknak, karrierjüknek köszönhetően. Amit megfigyelhettünk: gyakori volt, hogy egy fiú több középiskolába is „járt”. Ennek az volt az oka, hogy magántanulónaként kevésbé kötődtek egy iskolához. A hazai felsőoktatási tanulmányokat – ha tehették – külföldiekkel egészítették ki. Erre – ahogy Lónyay Béla esete mutatja – a szülők befektetésként tekintettek. Míg a vizsgált Lónyayak politikusi, katonai, diplomata, gazdálkodói pályát választottak, addig a másik három családnál már kevésbé szokványosakat (tisztviselő, orvos, művész) is találunk.

Felhasznált irodalom

Levéltári források

Lónyay Etelka. MNL OL P 452 22. tétel 2–6. altétel.

Lónyay Gábor, gróf. Érettségi anyakönyv, 1907. HU_BFL_VI_502_d_IlkerEKFG_1907_1__05-06_27_0014249.

<https://lnyr.eleveltar.hu/bflquery/detail.aspx?ID=1574556>. (2016.09.26.)

Lónyay III. Albert. MNL OL P 452 32. d. 22. tétel 1. altétel.

Lónyay IX. Gábor és fia, X. Gábor. MNL OL P 452 11. tétel.

Lónyay VIII. Gábornak írt levelek. MNL OL P 452 16. nd. 8. tétel No. 582–677.

Podmaniczky Elemér báró, mint a Fonciere Biztosító képviselője (1891). HU_BFL_VII_185_1891_2823_I_0458939.

<https://lnyr.eleveltar.hu/bflquery/detail.aspx?ID=2703102>. (2016.09.18.)

Splényi György báró. Hagyatéki ügy, 1944. HU_BFL_VII_180_1944_Kjo_234_HAG_0015108.

<https://lnyr.eleveltar.hu/bflquery/detail.aspx?ID=1697834>. (2016.09.19.)

Értesítők

Értesítő Debrecen = A debreceni református főgimnázium értesítője az 1921/22. iskolai évről. Közli: S. Szabó József. Debrecen, 1922.

Értesítő Nagykároly = A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló nagykárolyi róm. kath. főgimnázium értesítője az 1916/17. iskolai évről. Nagykároly, 1917.

Értesítő Nyíregyháza = A nyíregyházi államilag segélyezett ág. h. ev. főgimnázium értesítője az 1920/21. évről. Szerk. Moravszky Ferenc. Nyíregyháza, 1921.

⁷¹ Lónyay Elemér Gábornak, 1884.[?] 05.16. MNL OL P 452 16. nd. 8. tétel No. 582. és 1884.[?]12.30. uo. No. 583. és 1884.10.3. No. 585. Lónyay János Gábornak, OL P 452 16. nd. 8. t. No. 585.

⁷² Lónyay-család. <http://www.kislexikon.hu/lonyay.html#ixzz49HpHR04V>. (2016.09.24.)

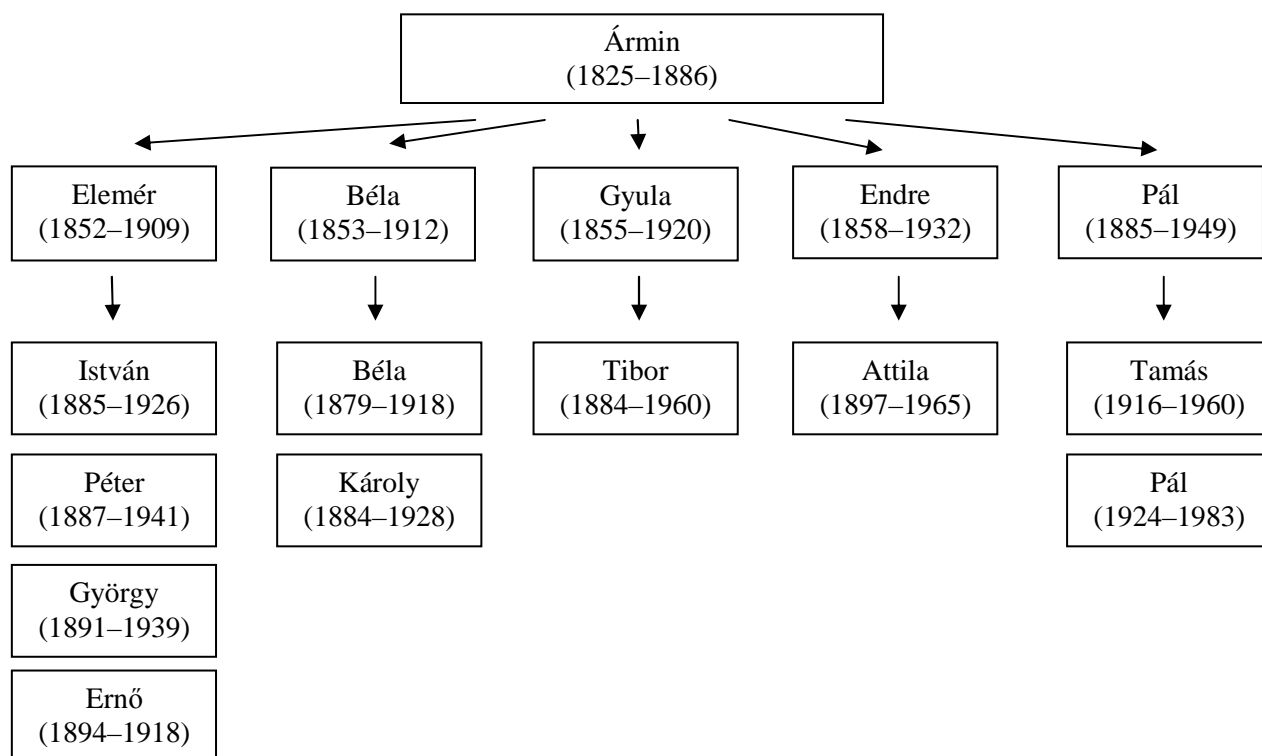
Értesítő Sárospatak 1899/1900–1901/02. = A sárospataki ev. ref. főiskola /akadémia és gymnasium/ értesítője az 1899/1900. iskolai évről. 44. évfolyam. Összeállította Zsindely István és Szinyei Endre. Sárospatak, 1900. (Megjelent évente változó címmel.)
Értesítő Kalocsa 1907/08–1914/15. = A jézus-társasági kalocsai érseki főgimnázium értesítője az 1907/08. iskolai évről. Kalocsa, 1908. (Megjelent évente változó címmel.)

Egyéb források

- A cs. és kir. yacht-raj regattái Pólában. (1892) Vadász- és Versenylap. 36. évf. 16. sz. (1892.04.17.) 151–152.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/VadaszEsVersenylap_1892/?query=%22medny%C3%A1nszky%20imre%22&pg=156&layout=s. (2019.09.23.)
- A magyar társadalom lexikonja. Budapest, 1930.
- Album der k. k. Theresianischen Akademie (1746–1913). Zusammengestellt von Max Freiherr von GEMMEL-FLISCHBACH. Fortgesetzt und ergänzt von Camillo MANUSSI Edler von Montesole. Theresianische Akademie, Wien, 1913.
- Bene János (1991): Nyíregyházi magyar huszárok. MTC Press, Nyíregyháza.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_SZSZ_Jamk_31_Nyiregyhazihuszarok/?pg=0&layout=s. (2016.09.19.)
- Beňová, Katarína (2003): A korai évek – Mednyánszky László és Nagyőr. In: Markója Csilla (szerk.): Mednyánszky. Kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában 2003. október 14. – 2004. február 8. Magyar Nemzeti Galéria, Kossuth Kiadó. Budapest. 135–145.
- Bérmálás Hontvarsányban (1910) Esztergom. 15. évf. 25. sz. (1906.06.19.) 6.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/Esztergom_1910/?query=%22medny%C3%A1nszky%20imre%22&pg=201&layout=s. (2019.09.23.)
- Bertényi Iván ifj. (2010): Az elit gimnáziumai vagy a gimnáziumok elitje? A budapesti piarista és a Mintagimnázium diákságának vizsgálata (1879/80 – 1896/97.) In: Forgó András (szerk.): A piarista rend Magyarországon. Szent István Társulat. Budapest. 316–350.
- Cieger András (2008): Lónyay Menyhért, 1822–1884. Szerepek – programok – konfliktusok. Századvég. Budapest.
- Budapesti Czim- és Lakásjegyzék, 1916. 1989.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/BPLAKCIMJEGYZEK_27_1916/?query=%22medny%C3%A1nszky%20imre%22&pg=2070&layout=s (2019.09.23.)
- Budapesti Czim- és Lakásjegyzék, 1916. 9. rész. 2319. oldal.
[https://library.hungaricana.hu/hu/view/BPLAKCIMJEGYZEK_27_1916/?query=SZO%3D\(sprang\)&pg=2400&layout=s](https://library.hungaricana.hu/hu/view/BPLAKCIMJEGYZEK_27_1916/?query=SZO%3D(sprang)&pg=2400&layout=s). (2016.09.19.);
- Darányi (1936): Hivatalos közlemények. Erdészeti Lapok 1936/2. 148–149.
http://erdeszetilapok.oszk.hu/00409/pdf/EL_1936_02_148-149.pdf. (2016.09.19.);
- Darányi (1936): Hivatalos közlemények. Erdészeti Lapok 1936/2. 148–149.
http://erdeszetilapok.oszk.hu/00409/pdf/EL_1936_02_148-149.pdf
- Doby Antal (1895): Lónyay család. Nagy lónyai és vásáros naményi gróf, báró és nemes. Budapest.
- Gudenus János József (összeállította) (1993): A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája, II. kötet. K. n. Budapest.
- Gudenus János József (összeállította) (1999): A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája, III. kötet. Heraldika Kiadó. Budapest.
- Hessky Orsolya – Markója Csilla (2008): Mednyánszky László rövid életrajza. In: Egy másik Mednyánszky. Meridián. Budapest. 328–336.
- István Podmaniczky (é. n.) <https://www.geni.com/people/Istv%C3%A1n-Podmaniczky/353587901060013079>. (Letöltés: 2016.09.18.)

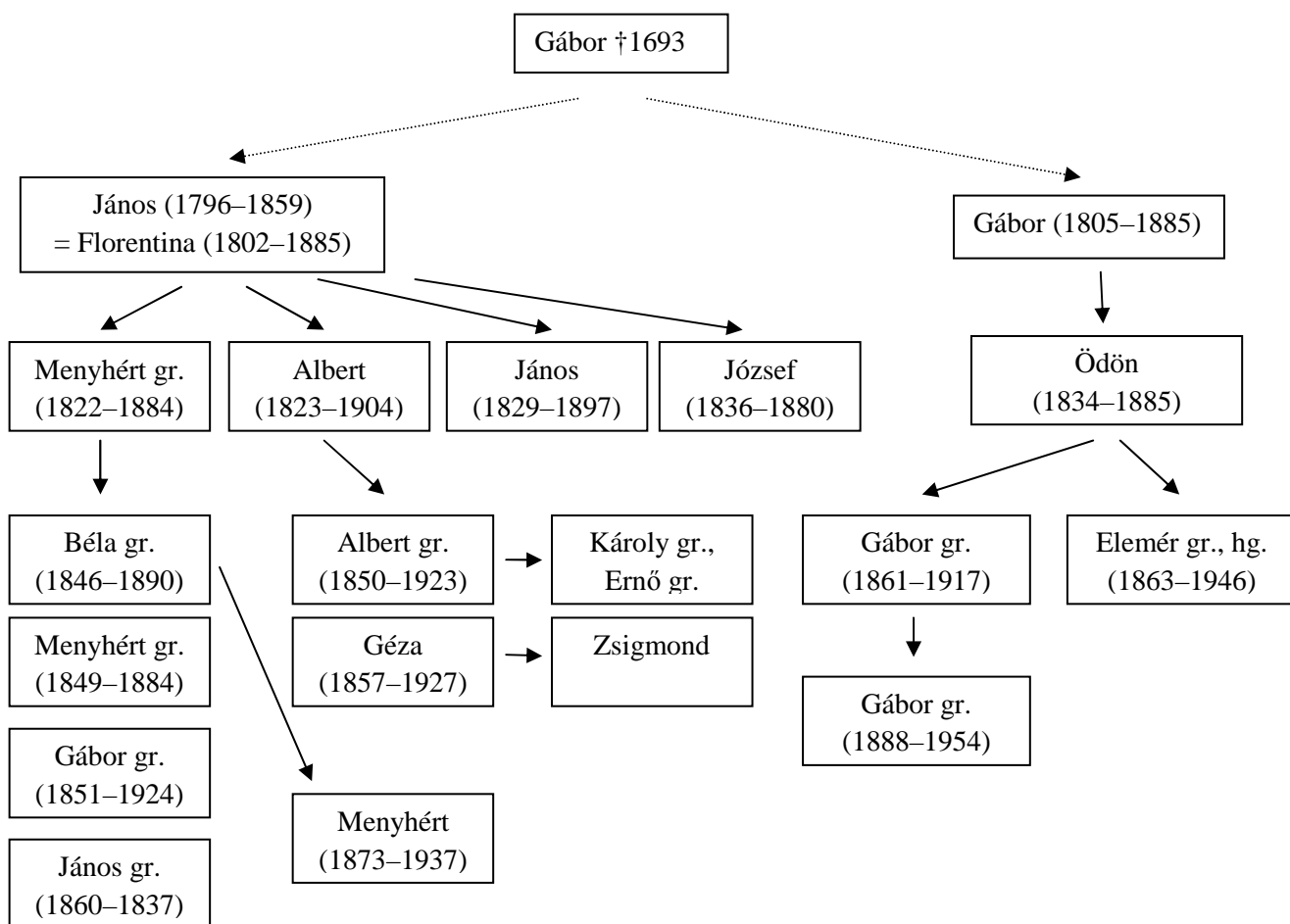
- Kaba Eszter (2008): „Nemesből lett polgár.” A báró Splény család személyes kapcsolathálózatai egy kétgenerációs vizsgálat tükrében. In. Gyáni Gábor – Lácza Magdolna (szerk.): Generációk a történelemben. A Hajnal István Kör - Társadalomtörténeti Egyesület 2007. évi konferenciájának kötete. Nyíregyháza, 135–142.
- Keresztény Magyar Közéleti Almanach, II. Budapest, 1940.
- Keveházi László (2006): Podmaniczky Pál, a misszió professzora. Magyar Evangélikus Külmisszió Egyesület, Budapest. <http://mek.oszk.hu/05600/05670/html/> (Letöltés: 2016.09.18.)
- Kovács Eszter Júlia (2005): A Podmaniczky család és leszármazottainak bemutatása, a családi identitás tükrében. (Kulturális antropológia záródolgozat.) Debrecen. <http://mek.oszk.hu/04700/04764/04764.pdf>. (Letöltés: 2016.09.18.)
- Lónyay Béla. <http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/1/114285.htm>. (2016.09.25.)
- Lónyay Menyhért naplója 1860–1861. Szerk. Deák Ágnes. Századvég Kiadó. Budapest, 2004.
- Lónyay-család. <http://www.kislexikon.hu/lonyay.html#ixzz49HpHR04V>. (2016.09.24.)
- Markója Csilla (2008): Egy másik Mednyánszky. Meridián. Budapest.
- Minisztertanácsi jegyzőkönyv 1918.11.29.
<http://adatbazisokonline.hu/adatbazis/minisztertanacsi-jegyzokonyvek-1867-1944/adatlap/59314>. (2016.09.19.)
- Minisztertanácsi jegyzőkönyv 1941.02.14.
<http://adatbazisokonline.hu/adatbazis/minisztertanacsi-jegyzokonyvek-1867-1944/adatlap/58293>. (2016.09.19.)
- Miskolczi Miklós (2006): Redl és Podmaniczky Báró. In. Miskolczi Miklós: Tompa, a pusztában nőtt város. Helytörténeti monográfia, a kezdetektől 1951-ig. Magánkiadás. Kecskemét. http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Tompa/pages/004_redl_podmanicky_baro.htm. (Letöltés: 2016.09.18.)
- Ondrejčková, Zora (2003): Mednyánszky László és a fénykép. In. Markója Csilla (szerk.): Mednyánszky. Kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában 2003. október 14. – 2004. február 8. Magyar Nemzeti Galéria, Kossuth Kiadó. Budapest. 213–226.
- Pál Podmaniczky (é. n.) <https://www.geni.com/people/P%C3%A1l-Podmaniczky/325300441190006449>. (Letöltés: 2016.09.18.)
- Péter Podmaniczky (é. n.) <https://www.geni.com/people/P%C3%A9ter-Podmaniczky/353593544170006430>. (Letöltés: 2016.09.18.)
- Podmaniczky Endre Gyula Ármin (é. n.) <https://www.geni.com/people/Podmaniczky-Endre-Gyula-%C3%81rmin/6000000022385405237>. (Letöltés: 2016.09.18.)
- Podmaniczky Zsuzsi (é. n.): Nagypám Podmaniczky Elemér (1852-1909). <https://www.geni.com/people/Elem%C3%A9r-Podmaniczky/344407681120002499>. (Letöltés: 2016.09.18.)
- Podmaniczky Zsuzsi (é. n.): Podmaniczky György, az édesapám (1891-1939): <https://www.geni.com/people/Gy%C3%B6rgy-Podmaniczky/353595832790002625>. (Letöltés: 2016.09.18.)
- Rózsa Dávid (főszerk.) (2014): Portrék a magyar statisztika és népeségtudomány történetéből. Életrajzi lexikon a XVI. századtól napjainkig. KSH Könyvtára. Budapest.
- Sturm Albert (szerk.) (1897): Országgyűlési almanach 1897–1901. Budapest.
- Virág Irén (2013): A magyar arisztokrácia neveltetése (1790–1848). Líceum Kiadó. Eger.
- Vizi-sport (1884). Vadász- és Versenylap. 28. évf. 26. sz. (1884.06.26.) 256–257. https://library.hungaricana.hu/hu/view/VadaszEsVersenylap_1884/?query=%22medny%C3%A1nszky%20imre%22&pg=261&layout=s. (2019.09.23.)

1. ábra. Br. Podmaniczky Ármin férfi leszármazottai (2 generáción keresztül)

Forrás: Gudenus 1999: 97–105.

2. ábra. Lónyay Gábor leszármazottai

Forrás: Gudenus 1993: 203–216.

ABSTRACT

I have attempted to continue the research of Irén Virág on 'The Education of the Hungarian Aristocracy (1790-1848)' (2013). I was looking for the answer to the following question of how civilization affected the educational customs of the Hungarian aristocratic education. Therefore I have made researches of family and school histories. In this present work I focus on the aristocratic branches of the following families: Lónyay, Mednyánszky, Podmaniczky and Splényi. From the four families, the Lónyays and the Mednyánszkys got their peerage first in the 17th century while the other two got theirs in the 18th century. However the branch of barons of the Lónyay family had died out and those belonging to the aristocratic line could only get the ranks of count/baron in the age of dualism. There are practical reasons for their collective presentation, namely, the low number of samples and a narrow source base. The latter one consists of sources from parliamentary almanachs, biographical and general encyclopedias and the correspondance among the members of the Lónyay family. I chose the prosopographical method and historical document analysis.

I have concluded that it was common for a boy to 'to be done' with his secondary school studies in more places. The reason is that they were not so attached to a specific school by being a private student. Their local higher education studies were amended with that in foreign schools – if they could afford it. This was regarded as an investment – like it is shown in the case of Béla Lónyay. While the Lónyays chose political, military, diplomatic or economist careers, in the other three families, we can see less ordinary careers as well (officer, doctor, artist).

Dr. Rébay Magdolna Ph.D. habil. egyetemi docens

Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet Neveléstudományi
Tanszék

rebay.magdolna@arts.unideb.hu